

«ЧТЕНИЯ В ИСТОРИЧЕСКОМ ОБЩЕСТВЕ НЕСТОРА-ЛЕТОПИСЦА» ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті розглянуто розвиток історичної науки на сторінках часопису «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца». Проаналізовано сучасні історіографічні дослідження, які присвячені даному журналу та науковим розвідкам, що там друкувалися. Висвітлено постаті відомих науковців Київського університету кін. ХІХ – поч. ХХ ст., які входили до Історичного товариства Нестора-літописця та поширювали свої дослідження завдяки його друкованому виданню.

Ключові слова: «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца», Історичне товариство Нестора-літописця, історіографія, історична наука, Київський університет.

Розвиток історичної науки в кінці ХІХ ст. сприяв активній діяльності вчених в різних наукових товариствах та друкованих виданнях. Накопичені історичні знання дослідниками історії уже не могли вміщуватися лише у лекційні курси. Тому виникла потреба створення наукових об'єднань для розширення діяльності на поприщі історичної науки.

Одним з таких об'єднань було Історичне товариство Нестора-літописця (далі – ІТНЛ). Воно було засноване у Києві в 1872 році, а з 1874 року Товариство почало свою роботу при Київському університеті. До його складу входили такі відомі науковці як В. Антонович, В. Іконников, С. Голубєв, І. Лучицький, М. Владимирський-Буданов та ін.¹. Товариство мало широке коло досліджень, які виголошувалися у формі доповідей на періодичних засіданнях. Членами ІТНЛ розглядалися питання історії України, всесвітньої історії, археології, етнографії, історії літератури, культури, історії Церкви та багато інших.

З 1979 року при Товаристві розпочався випуск друкованого часопису, який мав назву «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца» (далі – ЧИОНЛ). Журнал являвся основним джерелом доробків науковців ІТНЛ. За період існування Товариства було випущено 24 книги «Чтений»², які містили в собі дослідження членів ІТНЛ та публікацію різноманітних історичних джерел.

У даній розвідці спробуємо проаналізувати вивчення друкованого видання ІТНЛ в сучасній історіографії та визначити його роль у розвитку історичної науки. Зокрема, які теми висвітлювали члени Товариства, які погляди та ідеї виголошувалися на сторінках журналу.

Серед питань, які розглядалися науковцями на сторінках часопису Товариства був широкий спектр вподобань та інтересів. Так дослідження проводилися в сфері історії, археології, історії Церкви, історіографії, літератури, філософії та ін.

З огляду на пожвавлений інтерес до історичної науки кінця ХІХ – початку ХХ століття ІТНЛ потрапило в поле зору сучасних дослідників. В історіографії кінця ХХ століття і до сьогодні розглядалися різні віхи історії та діяльності Товариства, визначалася роль ІТНЛ у розвитку історичної науки.

Серед праць, які присвячені ІТНЛ можна виділити декілька сформованих груп. А саме:

1) праці, які характеризують діяльність Товариства та історію його утворення (М. Колесник³, Л. Тептюк⁴);

2) роботи, що стосуються часопису Товариства (М. Колесник⁵, Л. Круглова⁶, В. Колесник та І. Смуток⁷, Г. Казьмирчук⁸, Л. Губицький⁹, І. Адамська¹⁰, І. Бутич¹¹ та ін.);

3) роботи, що характеризують окремих особистостей, які входили до Товариства. Сюди можна віднести роботи про В. Антоновича (В. Ульяновський та В. Короткий¹²), М. Дашкевича (А. Чуткий¹³),

Т. Флоринський (Т. Щербань¹⁴), В. Іконникова (І. Верба та Л Жицька¹⁵, Н. Войцехівська¹⁶), С. Т. Голубєва (В. Ульяновський¹⁷, К. Крайній¹⁸), Ю. А. Кулаковський (Л. Матвеева¹⁹, А. Пучков²⁰) та ін.; 4) праці, які згадують Товариство у контексті якоїсь окремої тематики (Л. Федорова²¹, О. Медалієва²², Л. Баженов²³, С. Стельмах²⁴).

Слід зазначити, що чіткої межі між групами історіографічних досліджень немає. Адже одну й ту ж роботу можна класифікувати в різні групи.

Значна кількість досліджень наших сучасників присвячена саме друкованому виданню Товариства, яке носило назву «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца».

В 1989 році був виданий бібліографічний довідник, в якому систематизовано за напрямками дослідження 24 томи «ЧИОНЛ»²⁵. Даний довідник полегшує роботу науковців у пошуку тих чи інших праць членів Товариства. Крім того, можна віднайти прізвища істориків, філологів, юристів, які друкувалися в «Чтениях». На нашу думку, праця є доволі цінною для ознайомлення та подальшого використання напрацювань Товариства.

Колесник В. та Смуток І. зробили спробу охарактеризувати писемні джерела з історії України, які друкувалися на сторінках «Чтений». Автори зробили поділ друкованих джерел на дві групи: документальні та розповідні²⁶. За словами дослідників, використовуючи дані документальні джерела можна робити висновки про соціально-економічну та політичну історію України XV–XVIII ст., життя суспільства та ін. Що ж до розповідних джерел, то їх розділили на світські та релігійні²⁷. Дослідники наголошують на тому, що з особистих листів, які надруковані в ЧИОНЛ, ми можемо почерпати відомості про тогочасний світогляд людей, духовне та культурне життя. Автори статті звернули увагу на важливість даних матеріалів і їх актуальність в наш час.

Детальний аналіз ЧИОНЛ провів у своїй розвідці І. Бутич. Автор дослідив зміст книг, які видавалися часописом та охарактеризував нові відділи, які з'являлися в чергових книгах. Дослідник розглянув опубліковані доповіді членів Товариства та виділив серед них цікаві та актуальні джерела. Автор приходять до висновку, що не дивлячись на відсутність чіткої системи у публікації документів, «вони є істотним внеском у джерельну базу з історії України»²⁸.

Одне з важливих на той час питань, а саме, питання української національної ідеї, фігурувало у наукових дискусіях в університетах та на засіданнях наукових товариств. Його складовою була проблема самобутності української мови. В історіографії дослідженням цієї ситуації займалися науковці Г. Казьмирчук та Л. Губицький²⁹.

Автори розвідки справедливо зазначають, що ІТНЛ було одним з тих наукових об'єднань, де відбувалися дискусії щодо «питання походження української народності»³⁰. Так серед членів Товариства поступово вималювалися два табори прихильників теорій приналежності українців: течія українофільства та офіційної російської ідеології.

Дослідники звернули увагу на полеміку щодо української мови двох членів Товариства, а саме Т. Флоринського (відстоював думку, що українська мова є наріччям) та В. Науменка (прихильник українофільських ідей)³¹. Питання набуло широкого розголосу і до дискусії долучалися інші члени Товариства та науковці, які були небадьдужі до вирішення проблеми існування та розвитку мови. Історики приходять до висновку, що з огляду на дану дискусію, навіть на рівні наукового Товариства існувало два табори, які відстоювали свої політичні погляди в даному випадку на прикладі мовного питання. На нашу думку, питання мови було складовою питання більш широкого, яке стосувалося проблеми державності в цілому. Таким чином, робота Товариства як дзеркало відбиває актуальні питання історичної науки кін. XIX – поч. XX ст.

Продовжуючи вивчення ІТНЛ, у своєму дисертаційному дослідженні Л. Губицький зосередив увагу на вивченні історії Росії в Товаристві³². Серед широкого кола питань, що досліджувалися вченими, найбільшу увагу за словами дисертанта вони приділяли періоду Московської держави³³. Серед професорів Університету цими питаннями займалися С. Голубєв та В. Іконников. Звичайно, у Товаристві не минули увагою і наступні періоди історії Російської держави. Тому багато досліджень було присвячено і добі імперії. Історик звертає увагу, що на акценти в роботах членів Товариства з російської історії теж впливала і політична ситуація. Тому не дивно, що серед науковців було кілька таборів щодо поглядів на національні ідеї.

Автором значної кількості робіт, які присвячені ЧИОНЛ, є Л. Круглова. Науковець також займалась вивченням теми української державності на сторінках часопису Товариства. В одній із своїх розвідок науковець досліджувала джерела, що дають інформацію стосовно даної

проблематики³⁴. Автор пише, що дослідження з історії України був одним з напрямків роботи вчених у Товаристві, а тому велика кількість писемних джерел друкувалися в «Чтениях». Документи історики або збирали самі в архівах та колекціях, або отримували у подарунок. Серед них і щоденники, історичні документи, мемуари.

Також Круглова Л. приділяє увагу науковцям, які безпосередньо займалися пошуком та друком документів. Серед них слід згадати відомих викладачів Київського Університету М. Ф. Владимирського-Буданова, В. Б. Антоновича, С. Т. Голубева, В. С. Іконникова. Так саме завдяки дослідницькій роботі М. Ф. Владимирського-Буданова на сторінках часопису з'явилися джерела, які свідчать про політичну історію України. До них відносяться «Акты по управлению Малороссией графа А. А. Румянцева за 1767 г.»³⁵. Перед документами М. Ф. Владимирський-Буданов розміщував вступну статтю з короткими та ґрунтовними коментарями щодо цих джерел. Також автор виділяє роботу І. М. Каманіна над джерелами з політичної історії («Материалы к очерку гетьманства П. Сагайдачного»).

Важливі кроки в дослідженнях по історії Церкви були зроблені С. Т. Голубєвим. Саме він займався дослідженням та друком «Материалов для истории Западно-Русской Церкви» (45 документів XVI–XVIII ст.). За словами Л. Круглової, друк цих документів був спрямований на боротьбу православної церкви з польським впливом³⁶. Отже, завдяки старанням С. Т. Голубєва були оприлюднені документи, які свідчили про історію та життя Церкви XVI–XVIII ст. Тим більше, що деякі з документів були надруковані вперше, як, наприклад, «рішення духовного суду Києво-Печерського архімандрита від 29 липня 1626 року»³⁷.

Дослідниця звертає увагу на певні зрушення в самій публікації документів кінця XIX ст, так як «опубліковані в «ЧИОНЛ» С. Т. Голубєвим матеріали, містять певний археографічний довідковий апарат де після кожного документа в примітках подано короткі довідки щодо згаданих осіб»³⁸. Документи по історії Церкви були надруковані в журналі С. Т. Голубєвим у 1891, 1895 та 1896 роках.

Таким чином, автор приходять до висновку, що на сторінках журналу друкувалися документи, які містили свідчення про українську державність, політичну, економічну історію країни, духовність та релігію.

У своєму дисертаційному дослідженні Л. Круглова ставить одне з завдань визначити роль ЧИОНЛ у становленні археографії в Україні³⁹. Таким чином було здійснено комплексне дослідження археографічної діяльності ІТНЛ. Науковець прийшла до висновку, що незважаючи на недосконалість принципів публікації джерел, ІТНЛ зробило значний вклад в становлення та розвиток археографії в Україні в кінці XIX та на початку XX ст.

Дослідженням джерел, які містять інформацію про соціально-економічне життя країни, займався І. Лучицький. У своїй наступній розвідці Л. Круглова аналізує підготовлені ним до друку документи «Материалы для истории землевладения в Черниговщине и Сиверщине» (1603–1645 рр.)⁴⁰. З допомогою цих джерел, за словами дослідниці, можна визначити стан відносин між польською шляхтою та козацькою старшиною. Крім того, І. Лучицьким було опубліковано універсал гетьмана Мазепи про введення тютюнової та горілчаної оренди від 8 травня 1690 року, який відтворює історію фінансового управління XVII–XVIII ст. в Україні⁴¹.

Чергова тематика досліджень членами Товариства, яку виділяють сучасні науковці, це історія Києва. У своїй розвідці згадувана нами дослідниця Л. Круглова аналізує діяльність Товариства саме в цьому ключі⁴². Отже, серед дослідників вивчення історії Києва були В. Антонович, В. Іконников, С. Голубєв, М. Дашкевич та ін. В. Антоновичу належить низка студій щодо археологічних розкопок у Києві, населення київської землі у XVI ст., про монетні скарби знайдені на території Києва та ін. Велика кількість праць присвячена історії Церкви були опубліковані С. Голубєвим. Значна кількість цих праць пов'язана з Києвом. Серед них дослідження про Петра Могилу, Києво-Печерську Лавру, історію Київської духовної академії та ін. Перу В. Іконникова належить праця про перебування Петра I в Києві, а М. Дашкевич на сторінках часопису досліджував давні літературні твори присвячені Києву.

У своєму дослідженні О. Медалієва надає одну з важливих ролей в піднесенні українського національного руху саме видавничій діяльності історичних наукових товариств⁴³. Серед них автор виділяє і «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца». Отже, часопис ІТНЛ мав вагоме історичне значення, з огляду на викладену в ньому тематику наукових інтересів.

Дослідниця діяльності ІТНЛ І. Адамська зосередила увагу на вивченні історії українських

земель IX – XIV ст. на сторінках часопису Товариства⁴⁴. Автор аналізує дискусію навколо походження назви «Русь». Крім того на сторінках ЧИОНЛ активно розвивалася тема суспільного ладу на українських землях IX – XIV ст. Тут автор наводить праці А. Лободи, М. Дашкевича та ін.⁴⁵. Розглядалося багато питань по історії Церкви даного періоду. Серед праць вчених Університету згадується Ф. Фортинський⁴⁶. Серед дослідників православних храмів, які брали участь у розкопках, згадуються П. Лашкар'єв та В. Антонович⁴⁷. У статті йде мова і про дослідників міжнародних відносин Русі. Серед них М. Дашкевич та його праці стосовно зв'язків Данила Галицького з Римом⁴⁸.

Ще в одній із своїх розвідок дослідниця звернула увагу на вивчення культури на українських землях членами ІТНЛ в період з IX по XVI ст.⁴⁹. Серед досліджуваних тем були історія писемності, літератури, народна творчість, мистецтво, архітектура та ін. Усі дослідження висвітлювались вченими на сторінках часопису. Серед дослідників культури згадуються О. Соболевський, П. Лошкар'єв, В. Антонович та ін.

З огляду на широкий спектр питань викладених в ЧИОНЛ, які вивчаються сучасними дослідниками, приходимо до висновку, що наукові надбання членів ІТНЛ є актуальними і досі. А тому привертають увагу дослідників. В ІТНЛ було кілька напрямків наукових досліджень, які активно розвивалися. Один з них це дослідження проблеми української державності, що і висвітлювалось в часописі Товариства. Крім того, ЧИОНЛ є цінним джерелом для вивчення цілого комплексу питань з політичної та економічної історії України, історії Церкви та культури, історії Києва та мови. Також, завдяки дослідженням наших сучасників, ми можемо визначити цілу плеяду вчених істориків Київського університету, які сприяли розвитку історичної науки кінця XIX – початку XX ст. А саме В. Іконников, В. Антонович, М. Владимирський-Буданов, С. Голубєв, В. Лучицький, Т. Флоринський та ін. Отже, на сторінках «Чтений» члени Товариства огорнули майже всі сфери життя держави та народу у різні періоди їх існування. Що свідчить про підвищення інтересу до історії та бажання розповсюдити історичні знання і піднести їх на новий рівень розвитку.

¹ Колесник М. Історичне товариство Нестора-літописця: основні етапи й напрями діяльності (1872–1931 рр.) // Український історичний журнал. – 1989. – № 9. – С. 50–56.

² Палієнко М. Г. Чтения в историческом обществе Нестора-летописца // Джерелознавство історії України. Довідник. – К., 1998. – С. 151.

³ Колесник М. Історичне товариство Нестора-літописця: основні етапи й напрями діяльності (1872–1931 рр.) // Український історичний журнал. – 1989. – № 9. – С. 50–56, його ж. Вклад Исторического общества Нестора-летописца в археографию истории Украины // Исследования по археографии и источниковедению отечественной истории XVI–XX вв.: Межвузовский сб. науч. работ / Под ред. Н. П. Ковальского. – Днепропетровск, 1990. – С. 123–129; його ж. Історичне товариство Нестора-літописця та його вклад у розвиток історичної науки в Україні // Український історичний журнал. – 1995. – № 5. – С. 28–37; його ж. Внесок науково-історичних товариств Лівобережної України у розвиток вітчизняного слов'янознавства (70-ті роки XIX ст. – 30-ті роки XX ст.) // Київська старовина. – 2004. – № 1. – С. 97–104.

⁴ Тептюк Л. М. Основні віхи діяльності Історичного товариства Нестора-літописця та участь Володимира Іконникова // Гілея: науковий вісник: історичні науки, філософські науки, політичні науки. – К., 2014. – Вип. 91 (№ 12). – С. 47–49.

⁵ Колесник М. П. «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца» (1879–1914): Бібліографічний довідник. – К., 1989. – 84 с.

⁶ Круглова Л. Документальні джерела з історії України у часописі «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца» // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. Вип. 102. – К., 2010. – С. 31–34; її ж. Джерела з історії української державності на сторінках журналу «Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца» // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. Вип. 94/95. – К., 2008. – С. 95–98; її ж. Публікація джерел з історії України на сторінках наукового часопису «Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца» (1879–1914 рр.): Автореф. ... канд. іст. наук. – К., 2009. – 15 с.; її ж. Публікація джерел з історії України на сторінках наукового часопису «Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца» (1879–1914 рр.): Дис. ... канд. іст. наук. – К., 2009; її ж. Творча спадщина М. О. Максимовича в дослідженнях членів Історичного товариства Нестора-літописця // Етнічна історія народів Європи: збірник наукових праць. – К., 2010. – Вип. 32. – С. 111–117; її ж. Історія Києва в наукових студіях членів Історичного товариства Нестора-літописця //

Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського (Київ, 27 березня 2014 р.). – К., 2014. – С. 135–138.

⁷ Колесник В. Ф. Писемні джерела з історії України на сторінках журналу «Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца» // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Історія. Вип. 34. – К., 1996. – С. 3–10.

⁸ Казьмирчук Г. Д. Дослідження мовної ситуації в Україні членами історичного товариства Нестора-літописця на межі ХІХ–ХХ ст. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. Вип. 54. – К., 2001. – С. 18–23.

⁹ Губицький Любомир Володимирович Дослідження історії Росії в історичному товаристві Нестора-Літописця (1872–1931 рр.): Дис. ... канд. істор. наук. – К., 2002. – 207 с.

¹⁰ Адамська І. Історія українських земель ІХ–ХІV століть на сторінках «Чтений в историческом обществе Нестора-летописца» // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. Вип. 109. – К., 2012. – С. 4–7; її ж. Культура українських земель ІХ – ХVІ ст. в дослідженнях Історичного товариства Нестора-літописця // Дні науки історичного факультету – 2012: матеріали V Міжнар. наук. конф. молодих учених, (12–13 квіт. 2012 р.) / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, іст. ф-т, Наук. т-во студ. та аспірантів; [редкол.: Б. М. Гончар та ін.; відп. ред.: І. В. Семеніст]. – К., 2012. – Вип. 5, ч. 1. – С. 4–5.

¹¹ Бутич І. Л. Публікація документів у «Чтениях в Историческом обществе Нестора-летописца» // Український археографічний щорічник. Вип. 3/4. – К., 1999. – С. 15–30.

¹² Ульяновський В. І. Володимир Антонович: образ на тлі епохи. – К., 1997. – 218 с.

¹³ Чуткий А. Микола Дашкевич (1852–1908). – К., 2008. – 528 с.

¹⁴ Щербань Т. О. Тимофій Дмитрович Флоринський, 1854–1919. – К., 2004. – 198 с.

¹⁵ Верба І. В. Володимир Іконников – дослідник історії Росії. – Ніжин, 2011. – 149 с.

¹⁶ Войцехівська І. Н. Володимир Іконников: джерелознавчі студії. – К., 1999. – 358 с.

¹⁷ Ульяновський В. І. Двічі професор: Степан Голубєв в університетському та академічному контекстах. – К., 2007. – 360 с.

¹⁸ Крайній К. Історики Києво-Печерської лаври ХІХ – початку ХХ століття. – К., 2000. – 240 с.

¹⁹ Матвеева Л. Юлиан Кулаковский. – К., 2002. – 484 с.

²⁰ Пучков А. А. Юлиан Кулаковский и его время: Из истории антиковедения и византистики в России. 2-е изд., перераб., иаправ. и доп. – СПб., 2004. – 477 с.

²¹ Федорова Л. Виникнення загальноукраїнських громадських форм охорони пам'яток історії та культури (1870-ті – початок 1900-х рр.) // Київська старовина. – 2011. – № 1. – С. 65–86.

²² Медалієва О. З. Роль університетських історичних наукових товариств України в українському національному відродженні (остання третина ХІХ ст. – 1917 р.): Дис. ... канд. іст. наук. – Черкаси, 2005. – 253 с.

²³ Баженов Л. В. Історичне краєзнавство Правобережної України ХІХ – на початку ХХ ст.: Становлення. Історіографія. Бібліографія. – Хмельницький, 1995. – 255 с.

²⁴ Стельмах С. П. Історична наука в Україні в епоху класичного історизму (ХІХ – початок ХХ століття): Монографія. – К., 2005. – 378 с.

²⁵ Колесник М. П. «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца» (1879–1914): Бібліографічний довідник. – К., 1989. – 84 с.

²⁶ Колесник В. Ф. Писемні джерела з історії України на сторінках журналу «Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца» ... – С. 4.

²⁷ Там само – С. 7.

²⁸ Бутич І. Л. Вказ. праця. – С. 28.

²⁹ Казьмирчук Г. Д. Вказ.праця.

³⁰ Там само – С. 20.

³¹ Там само – С. 21–22.

³² Губицький Л. В. Дослідження історії Росії в історичному товаристві Нестора-Літописця (1872–1931 рр.) ... – 207 с.

³³ Там само – С. 58.

³⁴ Круглова Л. Джерела з історії української державності на сторінках журналу «Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца» ... – К., 2008. – С. 95–98.

³⁵ Там само – С. 95.

³⁶ Там само – С. 96.

³⁷ Там само.

³⁸ Там само – С. 97

³⁹ Круглова Л. Публікація джерел з історії України на сторінках наукового часопису «Чтения в Историческом обществе Нестора-летописца» (1879–1914 рр.): Дис. ... канд. іст. наук. – К., 2009. – С. 10.

⁴⁰ Круглова Л. Документальні джерела з історії України у часописі «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца» ... – С. 32.

⁴¹ Там само.

⁴² Круглова Л. Історія Києва в наукових студіях членів Историчного товариства Нестора-літописця. ... – С. 135–138.

⁴³ Медалієва О. З. Роль університетських історичних наукових товариств України в українському національному відродженні (остання третина ХІХ ст. – 1917 р.): Дис. ... канд. іст. наук. – Черкаси, 2005. – 253 с.

⁴⁴ Адамська І. Історія українських земель ІХ–ХІV століть на сторінках «Чтений в историческом обществе Нестора-летописца» ... – С. 4–7.

⁴⁵ Там само – С. 5.

⁴⁶ Там само.

⁴⁷ Там само – С. 6.

⁴⁸ Там само.

⁴⁹ Адамська І. Культура українських земель ІХ–ХVІ ст. в дослідженнях Историчного товариства Нестора-літописця ... С. 4–5.

В статье рассмотрено развитие исторической науки на страницах журнала «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца». Проанализированы современные историографические исследования, посвященные данному журналу и научным изысканиям, что там печатались. Освещены фигуры известных ученых Киевского университета кон. ХІХ – нач. ХХ в., которые входили в Историческое общество Нестора-летописца и распространяли свои исследования благодаря его печатному изданию.

Ключевые слова: «Чтения в историческом обществе Нестора-летописца», Историческое общество Нестора-летописца, историография, историческая наука, Киевский университет.

The article examines the historical development of science on the pages of the magazine «Readings in the Historical society of Nestor the Chronicler». Modern historiographical researches, dedicated to this journal are analyzed. Article also deals with the famous scientists of Kyiv University in late ХІХ – early ХХ centuries, members of the Historical Society of Nestor the Chronicler, who disseminated results of their researches in its edition.

Keywords: «Reading in the historical society, Nestor the Chronicler» Historical Society of Nestor the Chronicler, historiography, historical science, Kyiv University.